

PAROLA

XXIV. évfolyam

A közösségi fejlesztőmunka folyóirata

2013/3. szám

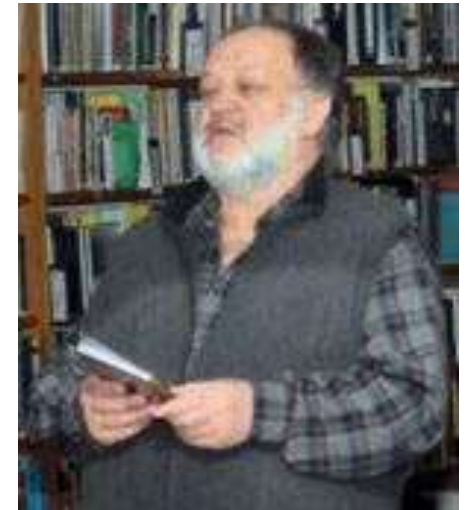
Tartalom

Tartalom.....	1
Balipap Ferencre emlékezünk	1
In memoriam Balipap Ferenc.....	1
Balipap Ferihez	2
Egykori közös tér	5
Nyári egyetemi körkép I.....	6
Miből és hogyan lesz az állampolgár? Motivációk, minták, szerepek és feladatok	6
A jövő nemzedék, avagy állampolgári tanulás iskolán kívül és belül	14
Lányi András Alattvalók, választópolgárok, megélhetési civilek.....	27
A közösségfejlesztéssel kapcsolatos kiadványok	30

Balipap Ferencre emlékezünk

In memoriam Balipap Ferenc

Életének 65. évében
hosszantartó betegség után,
2013. július 10-én meghalt
dr. Balipap Ferenc
népművelő,
közösségfejlesztő,
szociálpolitikus.
Temetése szülőfalujában
Gyulajon volt, július 24.-én.

Balipap Ferenc 1948-ban született Gyulajon.

Diplomáit Szombathelyen (Tanítóképző Intézet, népművelő-könyvtáros, 1974), Debrecenben (Kossuth Lajos Tudományegyetem,

közművelődési eladó, 1977) és Budapesten (Eötvös Loránd Tudományegyetem Szociológiai Intézet, szociológus, szociálpolitikus, 1988) szerezte.

Művelődési házakban dolgozott Tamásiban, Hajdúszoboszlón, majd 1977-től 1991-ig a Dombóvári Művelődési Központ és Könyvtár igazgatója. Tevékenysége alatt az intézmény az ország egyik legjobb és szakmailag legismertebb művelődési otthonává vált. Jelentős szakmai újítás volt, ahogyan a helybéli emberek mindennapi életéhez szükséges ismeretek és kapcsolatok, a hétköznapi élet kultúrája, munkahelyek világa is fórumot kapott az ottani Nyitott Házban.

A Magyar Népművelők Egyesületének, majd a Közösségfejlesztők Egyesületének egyik alapítója.

A közösségfejlesztés hazai kialakulásának kulcsalakja.

Egyetemi adjunktusként a Pécsi Tudományegyetem Szociálpolitikai képzésének egyik elindítója. A settlement mozgalom történetének hazai kutatója.

Évekig volt a Magyar Művelődési Intézet igazgatóhelyettese, 2005-ben innen vonult nyugdíjba.

Számos könyv, tanulmány és szócikk szerzője.

Balipap Ferihez¹

Gyulaj, 2013. július 24.

Talán még mérges is voltál – mondom, persze iróniával –, hogy Markolt Bandi „beelőzött”, mikor májusban meghívott bennünket együtt ünnepelni 65. születésnapját. Említetted, hogy szeptemberre, születésed 65. évfordulója kapcsán, épp te is kezdeményezni akartad Kollégiumnak

nevezett baráti körünk találkozóját. Július elején el is kezdtük Dinivel a szervezkedést – s eközben ért minket a szomorú hír.

Volt ez a mi Kollégiumunk.

A 80-as években szitálódott össze ez a csapat egy sokéves országos szakmai munka kapcsán, azokból, akikkel a változást, a szakmai megújítást határoztuk el. Itt van nálam Kováts Flóri kézírásával – aki már szintén nincs közöttünk – egy névsor telefonszámokkal meg e-mail címekkel, már azt sem tudom, hogy miért pont az én kezembe nyomta ezt valamelyikőtök. 14 név van rajta, akik rendszeresen találkoztunk.

Együttléteinkben nagy felfedezések születtek és komoly szakmai viták – ez a műhely volt a megalapozója Magyarországon egy új szellemű társadalom- alakító szaktevékenységnek: a közösségfejlesztésnek. Egyszer – ezt Te tudtad –, egy komoly nézeteltérés kapcsán (ilyenek máskor is adódtak) én az eltávolodást, a kilépésemet jeleztem nektek, mire Koncz felvilágosított: a Kollégiumba nem lehetett belépni – az lett –, így abból kilépni sem lehet.

Szóval szokás lett, hogy az 50-60 év fölötti nevezetes évfordulókat együtt ünnepeltük, persze a családjainkat is bevonva.

Nagyon készültél májusban Jászszentlászlóra – bár nekem titokban előre jelezted: nagyon kétséges, hogy el tudsz-e majd jönni. A kollégiumi névsorban már 5 kereszt volt beírva társaink nevéhez... szóval aggódtál, s azt mondtad, úgy érzed, néhányakkal már utoljára lehet majd találkozni. Végül Te lettél az, aki most mindnyájunkat itt hagyta, akivel legfeljebb majd csak odafönn találkozhatunk Feri.

Elküldted a májusi találkozónkra A mi imánk című versedet, hogy én olvassam föl a többieknek.

A már eltávozott társakról írsz bravúrosan szép versedben: Kígyós Sanyiról, Varga Tamásról, Beke Paliról, Makovecz Imréről, meg Kováts Flóriról; s a velük való majdani menybéli találkozásunkról:

¹A búcsúbeszéd Balipap Ferenc temetésén hangzott el

„...csak elmentek meghaltak ifjan az éggel egybefonva
 Istenbe borulásuk van csak ők ott vannak egybe
 s mi értük imába sodort ágtalan levelek
 beléjük csavarult leszakadt-élőn odvas rózsafüzérszemek
 kiterítve égi földi egyetlen krisztuskeresztre
 kígyózva törve
 csörögve verve
 kiszégezve
 e g y b e
 rendülünk
 mint a lánc
 ami vagyunk
 s akik majd mi is itt nem leszünk
 feléjük tartunk
 közéjük lépkedünk
 hogy még egyszer összeálljon-üljön-éljen
 örökké
 lélegző templomunk
 nyitottház-kollégiumunk.

Baranyában Romonyán, 2013. április 10. – május 21.

Ne is haragudj Feri, de Te most előreszaladtál a már odafönt lévőkhöz.

Szaladtál, mondom, pedig volt az elmúlt években egy jellegzetes mondásod: „Régen a megyével volt mindig a bajom, mostanában már a járással is...”

Mik is történtek errefelé, ami annyi változást, megújulást jelentett ebben a térségben?

– Dombóváron nyitott házat szerveztetek: egy országos szakmamegújító mozgalomba kapcsoltd a saját városodat-intézményedet,

– a filmet – a 70-es években oly fontos dokumentumfilmeket – is a közösség ébresztésének eszközeként használtad fel (Társadalmi filmforgalmazás),

– a kistérségben munkahelyeket bolydítottatok föl és mozgósítottatok remek munkatársakkal Dombóváron a helyi élet felpezsdítésére,
 – országos szakmai találkozókat, táborokat szerveztél különféle szakmai kérdésekben,
 – helyi kis köröket – később egyesületeket kezdeményeztél a közélet élénkítésére és birtokbavételére,
 – az amatőrfilmezésből társakkal helyi kábeltelevízió létrehozását kezdeményezted,
 – újságot indítottál, írtál, szerkesztettél, adtál ki és terjesztettél,
 – felismerted a művelődési és a szociális munka összefonódásának szükségességét-kikerülhetetlenségét, és megszervezted egy új típusú intézmény kereteit a városotokban.

Papírjaimban turkálva a verseid között rátaláltam egy 1991 szilveszter estéjén sokunkhoz írt prózai köszöntő leveledre: Így írsz akkor:

11 nap híján 22 éve lettem népművelő (Tamásiban).

11 nap híján 22 évig voltam népművelő.

Ekkor, 1992. januártól lettél a Pécsi JPTE adjunktusaként a Szociálpolitikai Tanszék helyettes vezetője.

Azt írod:

„1977. március 10.-én, szülőfalumban, Gyulajon, 52 éves korában halt meg Édesapám. Halálhíre Debrecenben ért és súlyosan megrendített. A temetése utáni napokban itthon fogalmazódott meg bennem: ha én tehetek valamit másokért, akkor azt nekem itt kell!

Így kerültünk néhány hónap múlva feleségemmel együtt Dombóvárra, népművelőnek. Később, már itt élve, az a kép is gyakorta fölémlett bennem, hogy ez a föld Apám tekintete.

Így és ezért vállaltam mindazt, amit Dombóváron az elmúlt 14 évben tettem. Soha nem engedve senki és semmi semmiféle csábításának.

Társaimmal elvégzett munkámmal, annak közösségi eredményével lényegében elégedett vagyok. Amit itt nekem lehetett és kellett elvégeznem – számvetésem szerint: az elvégzetett.

Mostantól azonban már csak máshol és másként tehetek valami általam fővállalhatót az itt Apám földből sugárzó tekintete előtt élő emberekért.

Meg a gyerekeimért és önmagamért...

A föld nagyon meghatározó volt a Te életedben.

Sosem felejtem el, amikor egy autóbusznyi csapattal a franciaországi Etretat-ba, a La Manche partjához értünk. Előbb megrendülten nézted a nagy végtelent, aztán komótosan a parti kavicsra hasra feküdtél, széttett kézzel és lábbal, hogy szinte átöleld – a Földet. Majd szétvetett lábbal hanyatt – a Mindenséget.

Hasonló emlékem támadt, amikor mostanában egy fotót küldtél, ahogy fekszel otthon a kerti fűvön, s az unokák ülnek rajtad. Mint jó alapra ház – úgy vagytok ott együtt.

Egy másik közös emlék:

Egyszer még a rendszerváltások előtt csapatostól, több személygépkocsival mentünk Erdélybe. A román határátkelésnél – már a túloldalon –, várakozás közben elkérted egy ott a terepet rendező embertől a kaszáját, szakszerűen húztál néhányat vele, majd cinkosan felnéztél és annyit mondtál: „*a föld azé, aki megműveli*”.

Tudtad Te is magadról Feri, hogy nem vagy egy „könnyű” ember, néha hangosan, nagyon élesen-kritikusan fogalmaztál, de ugyanakkor az egyik voltál közülünk, aki mindvégig az *összetartozás mágnesét* is hordoztad.

Például a Kollégiumunkon belül egyik legfőbb szorgalmazója lettél korán elment barátunk, Kígyós Sanyi emlékére közösen alapított díjunknak, amit valakinek közösen odaítéltünk minden évben. Mennyire figyeltél a közös ünnepekre, kedves és remekbeszabott köszöntő verseket írtál sokunk születésnapjára.

Igen, ez fontos volt, hogy a legnagyobb érzelmeid, megrendüléseid gyakran verssorokba fordultak, versekbe rendeződtek.

És hát ez a falu, Gyulaj.

Az 1980-as évek közepe-vege felé rátaláltunk Európára, majd ránk talált Európa. 1992-ben vagy 14-15 nyugat-európai kolléga érkezett hozzánk Angliából, Skóciából, Svédországból, Nyugat-Németországból, Hollandiából, Belgiumból, Franciaországból, Portugáliából és Spanyolországból.

Szakmai csapatunkkal helyszínt kerestünk, hogy mit is mutassunk meg nekik, s Te azonnal ide, Gyulajra invitáltad a csapatot.

Nem felejtem, ahogyan egy késő téli napon vendégeinkkel az utcákon mentünk végig, gyalog, házról házra, történeteket, életeket mesélve sétáltunk sokat megélt külföldi kollégáinkkal, s ők igyekeztek az itteni életet megismerni-megérteni. És próbálták felfedezni, velünk és a gyulaji emberek egy csoportjával közösen, hogyan lehetne a változást itt Gyulajon szakmailag megérlelni...

Igen! Az az irigylésre méltó Benned, Ferkó, hogy nagyon biztosan és viszonylag korán találtál rá arra a helyre, amit sokan egész életükben keresnek: a gyökérre, az életemre, a majdani nyugvóhelyre.

Ezt erősítette bennem, amikor pár éve filmet kezdtünk forgatni kollégáimmal szakmai és életutadról, a dombóvári művelődési ház „szétszedése” előtt. Ültél a kameránk előtt, s többször is a lelkünkre kötötted:

„El ne menjetek úgy, hogy az új gyulaji utat nem nézitek meg!”

Ezért is nagyon szép, amit feleséged, Klári és leányaid Zsuzsa, Zsófi és Juli a gyászjelentés első soraiként Tőled választottak:

*Uram, megadom magam
élve s holtan*

*Átjárt a világ
ahogyan körbejártam*

*Hazának honnak
csak Gyulajt találtam*

Isten nyugosztaljon, drága Barátunk!

Péterfi Ferenc
e-mail: peterfi@kkapcsolat.hu

Egykori közös tér

Utolsó alkalommal a Varga Tamás emlékére rendezett konferencián találkoztam Balipap Ferivel. Ahogy megszólított egy kérdéssel, közös szakmai múltunkat hívta elő, majd hozzáfűzte: „azokra az emberekre nem volt ott² szükség, akik valóban szakmai programot akartak megvalósítani, akik törekedtek valamire.” Egyetértettem: akik többet akartak mások szövegeinek visszamondásánál, azok elsődlegesen hiteles szakmai identitást akartak közvetíteni tapasztalataik, addigi tudások birtokában. Feri néhányunkra utalt, azokra, akik megszervezték és elkezdtek az oktatást, majd néhány év után indoklás nélkül feleslegessé váltak, hogy helyüket másoknak kínálhassa fel a vezető. Ferivel közös élményünk volt erőfeszítéseink semmibevétele.

Kollegiális kapcsolatunkat számos ellentmondás szötte át: miután felkértek bennünket a képzésben való oktatói részvételre, a képzés beindítása politikai alkuk martaléka lett. A szerződést ugyan néhányunkkal megkötötte a megbízott tanszékvezető, azonban a legnagyobb káosz közepén eltávozott egy tanévre, külföldre. Feri a settlement-eszmétől indítatva és a nyitott művelődési ház, a közösségfejlesztés egyik úttörőjeként, tantárgyként a szociális eszmék történetét dolgozta ki.

Bizonyára meglehetősen komikus látványt nyújthattunk: hatalmas testen tüntetően egyszerű öltözetben demonstrálta a „falusi gyerek” arculatot, s mellette én Sancho Panzaként lépkedve vonultunk együtt, hogy kínos helyzeteket is vállalva intézményi helyet találjunk a képzésnek. Kezdetben kölcsönösen idegenkedtünk egymástól: engem zavart igénytelen megjelenése, nyers modora, hivatkozásai a különböző tekintélyekkel való személyes kapcsolatára, mint ahogy számára is bizonyára nagyon nehéz lehetett elfogadni, hogy az általa idézett,

küldetéses értelmiségiék-táplálta gyűlölködés ellenére, épp egy „urbánus”(!) figurával talált közösséget.

E közösség – legalábbis élményem szerint – a három év alatt erősödött: szakmai elveink közel álltak egymáshoz, ezt egyértelműen és elismeréssel adta tudtomra.

Mivel oktatói tapasztalat nélkül folyamatos kétségekkel küzdöttem, rá tudtam hangolódni az ő hasonló bizonytalanságára, s megsejtettem, hogy a durva hangnem, politikai-népmi fölényeskedés mögött önmagát kereső személyiség áll. Ez magyarázhatja azt a furcsa képletet, amelyben egyidejűleg volt büszke a szociálpolitika főtekintélyének támogatására s húzta elő a zsebéből az antiszemita nézeteket hangoztató, politikai kulcsfigurává előlépett „nemzetmentők” egyikének hozzá írt levelét. S nem kellett különösebb pszichológiai éleslátás, hogy mindezek ellenére felismerjem érzékenységét, melegszívűségét. Abban a közegben, a tanszéken, ahol a szakmai megbeszélések helyett kisztílú, sőt beteges rosszhiszeműség és indulat, álságos helyezkedés, savanyú görcs uralta a csoporthelyzeteket, hálás voltam egy-egy szellemes „köpéséért”.

Amikor hirtelen intenzív osztályra, majd onnan kardiológiára kerültem, kizárólag Feritől kaptam legalább egy empatikus megjegyzést, mialatt más kollégák távollétemben javasolták: „mivel úgyis beteg, nem érdemes meghosszabbítani a szerződését”, majd egy kolléganő sietett erről a diákokat tájékoztatni.

Mikor néhányunknak örömmel mutatta be az alkotását-otthonát jelentő dombóvári művelődési házat, furcsállottam, ahogy munkatársnőit szólította, de rájöttem, ez csak stílus, ami mögött a mindennapok demokratikus gyakorlata húzódhat – hiszen ez volt a témánk. Ami azonban az egyetemen zajlott, olyan működési módról szólt, amely éles ellentétben állt mindazokkal az értékekkel, amelyekre a *szociális munka*, s *kiemelten a közösségi munka* épül. Számtalan, hasonló esemény közül

²ti. a pécsi egyetem szociális munkás képzésén, a Szociálpolitika Tanszék keretein belül, 1989 végétől 94-ben történt kiválásunkig. Maga a képzés 1996-ig tartott.

azt a tanszéki értekezletet emelem ki, amelyen a vezető – egyéves útfjáról visszatérve, beült a kész helyzetbe és kritikailag minősítette az addig aktív munkatársak tevékenységét – egy vita során rákiabált Ferire és nyilvánossá tette programját: „amit szabad Jupiternek...”, azaz rá vezetőként más szabályok érvényesek, s ebből a szabadságból Feri és a többiek nem részesülnek. Abban a pillanatban látszott Ferin a megszegyenülés, s én mélyen együtt éreztem vele. Ez az antidemokratikus vezetői magatartás személyes menaszériájaként kezelte az oktatókat, egymás ellen hangolta és kiszolgáltatta őket a diákoknak, mindemellett egyetlen szaváért sem vállalt felelősséget, ám folyamatosan bizonytalanságot teremtett, s legkevésbé a képzés érdekelte.

E rövid és szakmailag-intellektuálisan meglehetősen terméketlen időszak több tanulsággal szolgált. Ezek egyike a Ferivel kialakult szakmai kapcsolat: példázatértékű, hogyan írhatja felül az együttműködés még az előítéletességet is, s önmagamon is megtapasztalhattam a fokozatos elfogadást, ami több volt racionális belátásnál. Már nem voltam a tanszék oktatója, amikor az ő távozásáról értesültem – felfoghatatlan volt, miképp lehet felhasználni és eldobni embereket! Hallottam ugyan kritikus észrevételeket tanári működéséről, de kiről nem hallani?! Az elején voltunk, mindenki változhat, alakulhat, mert tanul – ezt is tanítottuk... És ezt éltük át.

Ez nem nekrológ, emlékeimet idéztem fel a közös térről, amelybe belekerültünk, s amely egy olyan személyiséggel terelt engem azonos szakmai hullámhosszra, élményközösségbe, akivel talán egyébként soha nem értettünk volna szót egymással.

Varsányi Erika, e-mail: valkol@t-online.hu

Nyári egyetemi körkép I.

(a II. részt a 4. számban közöljük!)

Kedves Olvasó!

Lapunk további részében, és a 2013/4. számban is, a most nyáron megrendezett nyári egyetemünk előadásaiból, paneljeiből, műhelybeszélgetéseinkből közlünk válogatást. A szerk.

Miből és hogyan lesz az állampolgár? Motivációk, minták, szerepek és feladatok

Elhangzott a X. Nyári Egyetemen, 2013. július 24.-én

Vitaindító előadások és panelbeszélgetés. Résztvevők: Peták Péter (Közösségfejlesztők Egyesülete, [KÖFE](#)) nyitóelőadás, majd az azt követő kerekasztal-beszélgetés résztvevői: Aradi Fanni (pécsi Középiskolai Hálózat, [KiHa](#)), Farkas Zsuzsa (egri Szegényeket Támogató Alap, [SZETA](#)), Gergely Attila (KÖFE), Kópás Attila Steve (önkéntes aktivista), Udvarhelyi Éva [Tessza](#) (A Város Mindenkié), Vercseg Ilona (KÖFE, [CKA](#))
Lejegyezte: Velencei Ágnes, Molnár Aranka, Kovács Edit, Juhász Péter*

*<https://www.facebook.com/KozepiskolaiHalozatPecs>
<https://www.youtube.com/channel/UCWrqkvb9ww4NX-JjomqXT8w>